TOVERI
(THE COMRADE)

The organ of the Finnish workers in the Western States. The only Finnish Daily in the West. Puhlished Daily, except Sunday, at Astoria, Oregon, by the Western Workmen's Publishing Society.

JOHN VÄLIMÄKI, Editor & Manager

Office Seventh and Commercial St., Opposite Post Office.
TELEPHONE — Office 365; Editorial Dep't 832.

Entered as second-class mail matter July 18, 1912, at the Post Office at Astoria, Oregon, under the Act of March 3, 1879.

SOSIALISMI JA MAATALOUS.

Venäjän korkeimman kansantalousneuvoston jäsen W. P. Miljutin on äskettäin julaissut tutkielman sosialismin sovelluttamisesta maatalouteen Venäjällä.

Tulokset kokoaa hän seuraaviin ponsiin:

1. Työväenluokan toimeenpanema sosialistinen vallankumous ja proletaarin diktatuuri veivät tuhoon tilanherraluokan, poistivat maan yksityisomistuksen ja antoivat sen yhteiskunnan käsiin.

2. Maan siirtyminen yhteiskunnan käsiin ja suurtilallisten maaherruuden poistaminen ei suinkaan hävittänyt suurtuotannon kehitystä maatalouden alalla, vaan esiintyy se uusissa muodoissaan kollektiivisilla perusteilla.

3. Maatalouden alalla esiintyy ensi ajanjaksona yhteiskunnallisen kumouksen jälkeen kaksi perusmuotoa: 1) uusi yhteiskunnallinen muoto, joka perustuu yhteiseen työhön ja yhteiseen taloudenpitoon: maatalouskommunit ja neuvostotilat; 2) tuotantoyhtymät työkuntain, maatalouskuntain y. m. muodoissa.

4. Uusina sosialistisina järjestömuotoina esiintyvät maatalouskommunit ja neuvostotilat. Näistä maatalouskommunit ovat siirtymismuoto pientuottaja-asteelta yhtenäiseen kansantalouteen. Neuvostotilat ovat yhtenäisen, neuvostovallan järjestämän kansantalouden osia.

5. Uusien sosialistisien maatalousmuotojen kehitys vaatii teollisuuden yhdistämistä maatalouteen, teollisuusproletariaatin siirtymistä maalle, maataloustyöväen ammatillista järjestämistä, sillä näiden mahtava liitto nopeasti edistää maalaiselämän uusien muotojen oikeata rakentamista ja osottautuu tehokkaimmaksi yhdyssiteeksi maaseudun kanssa.

6. Köyhemmän talonpoikaisväen ja maaseudun puoliproletaaristen joukkojen olojen parantamiseksi ja maatalouden kohottamiseksi on välttämätöntä kehittää tuotantoyhtymiä työkuntain (artellien), maatalousosuuskuntain y. m. muodoissa.

7. Suunnitelmallisilla toimenpiteillä, jotka tarkoittavat tekniikan kohottamista ja tuotannon järjestämistä maataloudessa, maaseudun proletariaatin järjestämistä ja kansanjoukkojen ohjaamista sosialistiseen rakennustyöhön uuden yhteiskuntarakenteen yhä ilmeisempäin viljelys-, järjestämis- y. m. etuisuuksien tietä edistetään teollisuuden ja maatalouden yhdistämistä yhtenäiseksi kansantaloudeksi sekä kaupungin ja maaseudun yhdistämistä yhtenäiseksi yhteiskuntajärjestöksi kommunistisella perusteella.

Pukutyöläisten järjestöjen yhtyminen

Chicagossa on parhaallaan koolla Naisten puvuntekijäin kansainvälisen järjestön kokous. Tämä järjestö on yksi edistysmielisimmistä Amerikan Työväenliittoon kuuluvista järjestöistä ja suurin järjestö pukuteollisuuden alalla. Naisten puvuntekijäin järjestö, johon kuuluvat kaikki valmiiden naisten vaatteiden tekijät, on menneisyydessä avustanut Sosialistipuolueen vaalitaisteluita ja sosialistipuolueen sanomalehtiä aulimmin kuin mikään muu järjestö. Tämä järjestö on myös hyvin huomattavasti poikennut pois tämän maan ammattiunioiden traditsioneista, joiden mukaan unioita pidetään vain taloudellisina yrityksinä, työtrusteina, jotka myyvät työvoimaa enimmän tarjoaville. Naisten puvuntekijäin järjestö on katsellut ammattiuniota myös ja ennen kaikkea työläisten luokkajärjestönä ja valistusjärjestönä. Tavallisten lehtiensä ohella union toimesta on järjestetty luentoja jäsenille, ylläpidetty erinäisiä luokkia New Yorkissa, Philadelphiassa ja monissa muissa pukuteollisuuskeskuksissa.

Nyt naisten puvuntekijäin järjestö on ryhtynyt kokoomaan yhteen kaikkia pukuteollisuuden alalla toimivia järjestöjä. Järjestön toimeenpaneva komitea toimintakertomuksessaan, joka esitettiin Chicagon kokoukselle, esittää tätä. Toimintakertomuksessa lausutaan:

"Me uskomme, että aika tällaisen yhtymisen toteuttamiselle on tullut ja meidän on ryhdyttävä toimenpiteisiin toteuttaaksemme sen. Me tästä syystä suosittelemme, että kokous valtuuttaa yleisen toimeenpanevan komitean ryhtymään toimenpiteisiin liiton muodostamiseksi miesten ja naisten pukuteollisuuden alalla olevien järjestöjen välille. Nämä järjestöt ovat: meidän oma järjestömme (International Ladies Garment Workers Union), Amalgamated Clothing Workers, United Garment Workers, Journeymen Tailors, Capmakers, Furriers, Neckwear Workers y. m. järjestöt. Jokainen näistä järjestöistä saisi pitää oman sisäisen autonomiansa. Yksikään tähän liittoon kuuluva järjestö ei saisi sekaantua toisen järjestön asioihin, mutta nämä järjestöt tulisivat aina silloin seisomaan yhdessä kuin tarve vaatisi. Yhden union taistelu tulisi kaikkien liittoon kuuluvien järjestöjen taisteluksi.

"Pukutyöläisten liitto, jonka jäsenmäärä nousee puoleen miljoonaan, olisi mahti, jota vastaan työnantajat eivät niin välinpitämättöminä kävisi taisteluun. Liitolla olisi myös suuri vaikutus yleiseen mielipiteeseen ja kansalliseen politiikkaan. Useissa kaupungeissa olisi myös mahdollista yhdistää virastot ja käyttää samoja organiseeraajia kaikilla aloilla. Yhden union koneistoa voitaisiin käyttää toisen union hyväksi alueille missä joku unio on voimakas ja toinen heikko.

"Tällaisesta liitosta saatava hyöty on melkein rajatoin. Me uskomme, että kaikki toiset pukutyöläisten järjestöt ilolla hyväksyvät tällaisen suunnitelman".

Uskomme, että esitys tulee hyväksytyksi. Se on askel siihen suuntaan, mihin työväenjärjestöjen on kehityttävä. — Raiv.

Kivihiilenkaivajien asema

Tunnettu taloustieteilijä, Scott Nearing, joka joutui pois professorin virasta Pennsylvanian yliopistolla taloustieteellisten tutkimustensa johdosta julkaisemansa kirjan takia, on nyt tehnyt tutkimuksia m. m. myöskin hiilenkaivajien asemasta ja tullut siihen käsitykseen, että hiilenkaivajien asema on nykyisin sellainen, että siitä ei ole pelastusta muussa kuin lujassa järjestössä. Tutkimusten tulokset ovat osoittaneet hiilenkaivajien keskimääräisten palkkojen olevan tavattoman pienet: kolmasosa hiilenkaivajista ansaitsee vuosittain 500—600 dollaria; yksi viidesosa 600—700 dollaria; yksi viidesosa 400—500 dollaria, joten kolmeneljättäosaa kaikista hiilikaivostyöläisistä ansaitsee alle 700 dollarin vuodessa. Ottamalla huomioon elintarpeiden hinnat hiilikaivosseuduilla varsinkin kovan hiilen alueella, jossa tutkimuksetkin ovat pääasiallisesti pantu toimeen, ovat palkat välttämättömien elintarpeiden hinnan alapuolella. Edelleen käy samoista tutkimuksista selville, että viime vuosien kuluessa huomattavasta hiilen hinnan kohoamisesta ovat kaivostyöläiset saaneet osakseen vain mitättömän osan. Tilastot osottavat, että viimeisen yhdentoista vuoden kuluessa on kaivostyöläisten ostokykyisyys laskenut 17 prosentilla. Samalla rahasummalla, jolla vuonna 1900 voi ostaa 113 tonnia kivihiiltä, voi nykyään ostaa ainoastaan 88 tonnia, sensijaan että kaivosparoonien voitot olivat v:a 1900 kuin 85 verrattuna sataan olivat ne viime vuonna kuin 272 verrattuna sataan; ostajien ostokykyisyys on alentunut 20 prosentilla, kaivosparonien voitto kohonnut 220 prosentilla, mutta kaivostyöläisten palkat ainoastaan 20 prosentilla.

Tutkiessaan miten hiilitonnista kuluttajan maksama hinta jakaantuu, sai professori Nearing selville, että kun tonnista hiiltä maksetaan seitsemän dollaria, niin menee siitä $2.15 suoranaisesti tuottokustannuksiin, kuten kaivamiseen ja kaivosten ylläpitoon, $1.75 menee rahtihintana (joka samojen tutkimusten mukaan on kaksi tai kolme kertaa niin suuri kuin siten tehdyn palveluksen todellinen arvo) $2.00 menee välittäjälle ja $1.10 suoranaisena voittona kaivosparoonille.

Vaikka ei kaivosparoonien voitto tämän mukaan osottaudukaan niin satumaiseksi kuin hiilen suunnattoman korkeasta hinnasta saattaisi päättää, on se todellisuudessa kuitenkin huomattavan paljon korkeampi, sillä suuren osan hiilikaivoksista omistavat rautatieyhtiöt, jotka vetävät korkeat kuletushinnat, ja siten paisuttavat voittojaan, sillä rahtihinnat sellaisenaan ovat vain puhdasta voittoa ja menevät samoille kapitalisteille kuin hiilitonnista tullut voittokin, vaikkakin eri liikkeestä nimellisesti tulleena.

Kaivostyöläisten asema ei suinkaan ole todellisuudessa pal joakaan parempi muun työväestön asemaa, ei ainakaan niillä järjestymättömillä seuduilla, joita nämä tutkimukset koskettelevat. Kaivosparoonit omistavat heidät sieluineen ja ruumineen, omistavat asunnot ja kaupat, lääkärit ja papit, sanalla sanoen koko kaivostyöläisten elämän, vieläpä heidän jälkeläisensäkin, joiden kasvatuksen on jo järjestetty vain hiiliparoonien etuja silmälläpitäen, koska he ylläpitävät koulut ja luonnollisesti myöskin määräävät opettajat, omistavat siis heidätkin.

Ja tästä asemasta selittää professori Nearing olevan ainoan pelastuksen voimakkaassa järjestössä. On pantava merkille, että professori Nearing ei ole mielipiteiltään sosialisti, ei ainakaan ollut sitä kirjottaessaan kysymyksessä olevan kirjateoksensa, jossa hän nimenomaan kieltää luokkien olemassaolon, mutta rehellisenä taloustieteilijänä on hän tullut huomaamaan, että tuottajat eivät saa sitä mitä he tuottavat, vaan että suurin osa tuotteista menee omistusoikeustarpeiden, eikä tehdyn palveluksen mukaan. jos hän jatkaa samaa latua jonkun aikaa, niin hän epäilemättä seuraavassa teoksessaan jo tunnustaa yhteiskunnan jakaantuneen luokkiin, joiden välillä vallitsee mitä kiivain taistelu työn luomasta lisäarvosta, kuten tässä esiintyy hiilenkaivajienkin tilanteessa.

Viron ja Venäjän rauha

Huhtik. 14 p. Sosialidemokratti kertoo seuraavaa:

Kummallinen tunne, että uusi aika on tulossa, niin, että uusi aika on jo sarastanut, on mielessä, kun käy suoranaisesti maailmansodan johdosta syntyneiden Europan pikkuvaltioiden ulkomaisissa lähetystöissä. Silloin tuntuu niin voimakkaasti, että tällä verisellä sodalla, joka kesti viisi pitkää vuotta syösten miljoonittain nuoria miehiä ennenaikaiseen hautaan ja tuottaen niin sanomattomasti kirousta ja kärsimyksiä, sittenkin on sekä positivinen että negativinen puolensa. Sillä olemmehan nähneet Europan kolmen suurimman sotilasvaltakunnan kukistuvan, olemme nähneet Venäjän, Itävallan ja Saksan taantumuksien sortuvan korttilinnojen lailla. Ja näiden kolmen suurvallan raunioille on uusi valtio toisensa jälkeen muodostunut.

Pienempiä ja nuorimpia näistä valtioista on Viro. Vielä maailmansodan puhjetessa voi Viro korkeintain toivoa rajoitettua itsehallintoa, mutta että maa 5 vuoden perästä olisi riippumaton, itsenäinen valtakunta, sitä uskalsi tuskin toivehikkainkaan virolainen ajatella. Tällaisissa mietteissä pysähdyin Viron täkäläisen, eteläisessä Kensingtonissa, yhdessä Queens Gaten komeimmassa talossa olevan lähetystön edustalle.

Professori Piip, Lontoossa oleva Viron ministeri, oli henkilöitynyt rakastettavaisuus.(!) Hänellä oli työtä ylenmäärin, mutta yhtä kaikki hän soi tänä aamuna minulle runsaan puolituntisen. Pari viikkoa takaperin prof. Piip palasi Virosta, jossa Viron kohdalta lopullisesti ja onnellisesti päätettiin sota bolshevistista Venäjää vastaan. Oli erikoisen mielenkiintoista kuulla hänen arveluitaan Neuvosto-Venäjästä katsoen siihen, että hän niin äskettäin oli ollut neuvotteluissa Venäjän nykyisen hallituksen edustajan kanssa.

Jo ensimäiseen kysymykseeni, joka koski Viron kantaa bolshevistiseen Venäjään nähden, antoi Viron lähettiläs vastauksen, jossa ilmenevä kanta vielä tähän asti oli tuntunut vieraalta länsimaisille ajatuksille.

— Emme me neuvotelleet bolshevistisen Venäjän kanssa — vakuutti prof. Piip minulle — vaan itse Venäjän kanssa. Sillä esim. useissa rauhanneuvotteluissa mukanaolleista Venäjän edustajista on vaikeanlaista mennä sanomaan, että he vakaumukseltaan olisivat bolshevistisen aatteiden kannattajia sellaisenaan. He ovat asettuneet Moskovan hallituksen käytettäväksi yksinkertaisesti sentähden, että he pitävät tätä hallitusta Venäjän ainoana armovaltaisena hallituksena nykyhetkellä ja että yksin se voi juuri nyt väittää edustavansa Venäjää. Erikoisesti on mielestäni kreivi Benkendorff (ennen Lontoossa olleen Venäjän lähettilään poika). Hän on kuvaava esimerkki niistä monista venäläisistä, jotka ovat alistuneet Moskovan hallituksen alaisiksi, koska he ymmärtävät, että he vain siten voivat palvella isänmaataan, Venäjää. Jos nykyisin puhutaan bolshevistisesta Venäjästä eroitukseksi jostain muusta Venäjästä, niin se tuntuu yksinkertaisesti naurettavalta, sillä nykyinen, Moskovan hallituksen alainen Venäjä on ainoa Venäjä, josta nyt voidaan puhua. Sanoessani tämän seikan en halua mainita mitään sen hyvistä enkä varjopuolista, tuomion antaminen siitä seikasta ei ole minun tehtäväni.

— Voidaanko rauhantekoa pitää Virolle onnellisena?

— Epäilemättä, eikä vain Virolle, vaan samalla kertaa Venäjällekin. Sillä sekä Venäjä että monet nuoret reunavaltiot kaipaavat ennen kaikkea juuri rauhaa. Aina vuoden 1917 maaliskuun vallankumouksesta alkaen on rauhankysymys ollut entisen Venäjän valtakunnan kaikkien poliittisten puheiden tärkeimpänä sisältönä. Olin itse jäsenenä Pietarin parlamentissa ja vaalitaistelun aikana tehtiin minulle alituisesti juuri kysymys: "Miten pian rauha saadaan?" Vain tämä kysymys herätti mielenkiintoa kuulijoissa ja sen ympärille kertyivät kaikki väittelyt vaalitaistelun aikana. Sillä tuskinpa valitsijain ja kuulijain joukossa oli ainoatakaan sellaista, jonka omaisista ei joku, isä, poika, veli tahi puoliso, olisi ollut sodassa, ja jokaisen hartain toive oli saada omaisensa kotiin mahdollisimman pian.

Huomautin prof. Piipille Trotskin äskettäin pitämästä kerskuvasta puheesta, jossa tämä vakuutti, että bolshevistinen Venäjä vielä onnistuu propagandan kautta "anastamaan" Viron takaisin.

Prof. Piip pudisti hymyillen päätään:

— Se kyllä on mahdotonta. Ensiksikin on Viron kansa liiaksi valistunut antautuakseen sellaisiin seikkailuihin ja toiseksi Viron työläiset saivat tarpeekseen bolshevikkien järjestelmästä. Ja mitä propagandaan tulee, niin ei rintamasta ollut suojaa bolshevismia vastaan, nyt on bolshevikkien agitaattorien päinvastoin paljoa vaikeampi harjoittaa kiihoitusta. Sillä heidän propagandaltaan on kärki murrettu: nyt on Virossa rauha ja kaikki voimat voidaan omistaa sisäiseen ja hyödylliseen uudistustyöhön.

Kysyin prof. Piipiltä, luuliko hän muidenkin valtioiden tekevän rauhan Venäjän kanssa.

— Sitä kysymystä minä luonnollisesti en voi ratkaista. Mutta liittoutuneiden politiikassa viimeksi tapahtuneen käänteen nojalla näyttää kyllä siltä, että myöskin Länsi-Europan suurvallat nyt ovat taipuisia solmiamaan rauhan. Liettua on jo pitkän aikaa ollut neuvotteluissa ja ennemmin tahi myöhemmin on muidenkin valtioiden, jotka eivät vielä ole ehtineet Venäjän kanssa rauhaa tehdä, pakko se solmita.

Huomautin prof. Piipille, että Suomen työläiset ja sosialistit ovat jyrkästi vaatineet rauhan pikaista solmiamista ja että tätä vaatimusta kannattavat myöskin hyvin laajalti Suomen radikaaliset ja vapaamieliset ainekset.

"VAPPU" LOPPUI, MUTTA "VAPAUDEN SOIHTU" ON NYT TILATTAVANA

Monet sadat, tai sanokaamme suorastaan tuhannet, työläiset jotka tänä vuonna jäivät ilman "Vappu"-julkaisua, voivat korvata vahinkonsa tilaamalla heti Toverin konttorista Canadan suomalaisten kevätjulkaisun "VAPAUDEN SOIHTU". Katsokaa toisessa paikassa olevaa selostusta sen sisällöstä ja lähettäkää HETI tilauksenne meille. Julkaisu maksaa 50c ja saavat asiamiehet tavallisen asiamiespalkkion. — Toverin konttori.

Toverin vastaavan toimittajan paikka avoinna

Tätèn ilmoitetaan Toverin vastaavan toimi avoimeksi ja hakukelpoisten tovereiden haettavaksi. Toimeen olisi astuttava heti kutsun saatua. Hakemukset palkkavaatimuksineen on lähetettävä ennen toukokuun 20 päivää osoitteella:

TOVERIN JOHTOKUNTA
Box 99, Astoria, Ore.

Aputoimittajan paikka avoinna Toverissa

Aputoimittajan paikka ilmoitetaan avoimeksi Toverin toimituksessa. Vaatimuksena on täydellinen suomen- ja englanninkielen taito sekä sosialistipuolueen jäsenyys. Toimeen on astuttava heti kutsun saatua. Hakemukset palkkavaatimuksineen on lähetettävä ennen toukokuun 20 päivää osoitteella:

TOVERIN JOHTOKUNTA
Box 99, Astoria, Ore.

Prof. Piip lausui toivomuksen, että nämä voisivat yhteisin ponnistuksin saada tämän toteutetuksi. Vaihdettuani sitten hänen kanssaan lämpimän käden puristuksen poistuin hänen luotaan vakuutettuna siitä, että hän on Viron nuoren, vapaamielisen tasavallan arvokas edustaja, jota jokainen vasemmistolainen poliittisiin mielipiteisiin katsomatta, voi täydellä syyllä ympeillä. — K. E. Primus-Nyman.

LIIKENNELAITOKSET RANSKASSA OVAT YHÄ HALVAANNUSTILASSA

Pariisi toukok. 12 p. — Ranskassa on tuhansia amerikalaisia, jotka halauisivat matkustaa kotimaahansa, mutta kuletustyöläisten lakko estää heidät sinne pääsemästä. Liikenne rautateillä on jokseenkin kokonaan seisauksissa ja laivojen kulkuvuorot on myöskin täydytty peruuttaa, eikä lainkaan tiedetä milloin ne voivat jälleen liikkeelle lähteä. Vain kaksi amerikalaista laivaa lähtee täältä tällä kuulla Yhdysvaltoihin, "St. Paul" ja "Philadelphia", edellinen 19 ja viimeksimainittu 29 päivänä toukokuuta. Ranskalaisen linjan virkailijat kieltäytyvät myymästä pilettejä, koska he eivät tiedä, milloin sen laivat jälleen pääsevät liikkeelle.

Uskonvapauskysymys

Walter Rathenaun ajatuksia.

Kun piakkoin joutuu eduskunnassa käsittelyn alaiseksi uskonnonvapauslakiesitys, lienee paikallaan kiinnittää laajemmankin yleisön huomiota tähän tärkeään kysymykseen, joka meillä nyt vasta moniin muihin maihin nähden pahasti myöhästyneenä, tulee ratkaistavaksi.

Kaikista niistä ajattelijoista ja yhteiskuntakriitikoista, jotka sanansa ovat uskonvapauskysymyksestä sanoneet, on varmaan saksalainen Valter Rathenau vaikuttavimpia ja painavimpia. Hänhän on kohonnut sekä monipuolisena käytännöllisenä organisaattorina että syvätietoisena ajattelijana Europan merkillisimpien joukkoon. Hän ei ole filosofina vain oppinut, vaan hän on näkijä ja ennustaja, utopistina ei haaveilija vaan monitietoinen uuden elämänjärjestyksen julistaja. Yhteiskunnan uudistajana hän löytää tämän yhteiskunnan alkupahaksi sieluttoman mekanisoitumisen. Sielun vapauttaminen tämän painon alta on ainoa pelastus. Ja tätä varten hän ei vaadi ainoastaan uutta taloutta ja uutta valtiota vaan myös ihmisen uudistumista.

Tämä sama Rathenaun filosofia soi myös siitä kiistakirjoituksesta, jolla hän vastannut erään Trytzschlerin kirjasen vaatimukseen, että Saksan juutalaisten olisi käännyttävä kristinuskoon. Tämä "Kiistakirjoitus uskosta" on siis saanut alkunsa meille suhteellisesti vieraasta kysymyksestä, mutta muodostuu koko teos mitä vakuuttavimmaksi täydellisen uskonvapauden puolustukseksi, uskonvapauskysymyksen periaatteelliseksikin ratkaisuksi koko laajuudessaan, joten sillä tässäkin muodossa on meille aktualli merkityksensä.

Rathenau vastaa jyrkästi kielteisesti kirjoittajan vaatimukseen, sillä mooseksenuskolaiset ovat hänen mielestään lähempänä uskonvapautta, vapaampia kirkosta ja dogmeista kuin kristityt valtiokirkkoineen .

Protestanttinen, katolilainen ja bysantilainen kristitty on ottanut uskonsa vastaan valtiokirkollisissa muodoissa. Hän tuskin osaa kuvitella uskoa olevankaan ilman kirkkoa, mutta joutuu ja on jo joutunut tässä luulossansa moniin myönnytyksiin ja epäjohdonmukaisuuksiin, jotka mitä selvimmin osoittavat etuoikeutetun valtiokirkon kykenemättömyyden hoitaa kansan uskonnollista elämää, minkä jatkuminen ja voimistuminen ei suinkaan edellytä tuota valtiokirkkoa vaan päinvastoin sen poistamista, täydellistä uskonnonvapautta.

Rathenaun ajatusten painosta putoo siis pohja pois sensuuntaisilta väitteiltä, että yksinoikeutetun valtiokirkon poistamishalu merkitsisi uskonnonvastaista mielialaa. Hän osottaa selvän selvänä että on kysymyksessä vain uskonnollisen elämän vapauttaminen sitä ahdistavista painoista. 'Koko valtiokirkon synty ja kehitys vie sen suorassa logiikassa ristiriitaan sisäisen uskonelämän kanssa, siksi on muutos saatava syntymään.

On eroitettava organisoitu kirkko uskovaisten seurakunnasta. Mikäli tässä saattaakin ilmetä kirkkoa muodostavaa tietoista organisatsionipyrkimystä, ovat sen järjestäjät kuitenkin epävirallisia sanapalvelijoita, joiden vaikutus perustuu personalliseen uskon- ja sanavoimaan. Uskoa kahlehtiva auktoriteetti syntyy vain varsinaisessa kirkossa. Sinänsä kirkkoyhteisön syntyminen on tosin helposti ymmärrettävissä ja selitettävissä: Pelko hajaannuksesta, sillä usko muovautuu eri mielissä eri tavalla, pyrkimys yhtenäisyyteen ja keskinäiseen tukeen ilmenee halussa luoda näkyvä auktoriteetti. Tässä mielessä omaksui Augustinus uskonnollisessakin elämässä esikuvakši lujan ja valtavan roomalaisen imperiumjärjestelmän ja löysi tuon sinänsä suuremmoisen ajatuksensa Civitas Dei, ajatuksensa organisoidusta, valtion tavoin jäsennellystä uskonelämästä, kirkosta. Tämä ajatus teki mahdolliseksi hallita uskonkysymyksissä maat, valtakunnat ja maanosat, luoda auktoriteetit ja dogmit kaikkea hajaannusta, yksilöllistä vastaan. Tämä laitos ryhtyy sitten vuorovaikutukseen valtion kanssa, yhdistää itseensä voitettujen uskontojen animistisia ja teokraattisia aineksia ja käyttää hyväkseen pappeuden, uhrin, sakramentin, pyhityksen, askeerin ja senkaltaisten ikivanhat käsitteet.

Tällaisena kirkko ryhtyy mahdottomaksi näyttäytymään tehtäväänsä: lyödä maahan hajoittavat voimat, muokata samanmuotoiseksi yhteydeksi eri kansallisuudet ja luonteet ja kaiken kehityksen ja ajan uhallakin säilyttää dogmit muuttumattomina Se tahtoi päämäränsä alle alistaa ajan, paikan ja joukot. Se ei ollut mitään muuta kuin uskon mekanisoitumismuoto, se kangistui kaavamaisuuteen, tukahdutti uskonelämän terveen kehityksen. Niin lopultakin "kirkko" joutui ristiriitaan "uskonnon" kanssa, vaikka yleinen tietoisuus ei osannut lainkaan eroittaa uskonelämää kirkosta, koska mitään vastakirkkoja ei ollut olemassa. — Ei myöskään tämä keskiaikainen kirkko ollut vielä valtiokirkko, vaan ylivaltiollinen.

Valtiokirkon luo vasta Luther, jonka suurin merkitys on siinä, että hän selvitti kirkko- ja uskontokäsitteiden olevan toisistaan eroavia. Koska, näet, nyt monta kirkkoa taisteli uskonnosta, selvisi yleiseen tietoisuuteen, että usko ei voinut olla enää yhtä kuin kirkko. Usko ei perustunut enää kirkolliskokouksiin, vaan raamatun sanaan.

Mutta jos keskiaika loi vain absoluuttisen uskonnon, joutui Luther, etsiessään tukea, luomaan valtiokirkon ja näin alkamaan kehityksen, joka tänä aikana ei voi enää osoittautua edulliseksi uskonnolliselle elämälle.

Rathenau toteaa — siirtyessään käsittelemään tätä protestanttisen kansallisvaltion osaa, että on eri asia, onko joku laitos oleellinen osa valtioraken-nuksesta vai onko se vain sen suojelema ja tukema, kuten taiteenharjoitus ja tutkimustyö, vai onko se valtioon liitetty, kuten kirkko. Tässä juuri, että uskontoa kohdellaan toisin kuin muita sielullisia voimia, on oleellinen virhe, epäjohdonmukaisuus.

Taiteen ja tutkimuksen vapaus on meistä luonnollista ja välttämätöntä, valtiollisesti järjestetty ja kontrolloitu maalaustaide ja filosofia olisivat meistä sietämättömiä. Mutta uskon, korkeimman kaikista sielullisista voimista, ja sen ilmaisumuodon, kirkon, me jätämme valtion haltuun ja määrättäväksi.

Tämä juuri johtaa ristiriitaan ja epäkohtiin. Kun kirkko on tullut valtion olennaiseksi osaksi, joutuu se pakosta jo käsitteensä mukaisesti merkitsemään uskonpakkoa. Sen täytyy pyrkiä, kuten itsensä valtionkin, absoluuttiseen suvereniteettiin. Se saa ja sen täytyy vaatia, että jokainen valtion kansalainen siihen mukautuisi. Se ei voi käsittää etuoikeutettua asemaansa satunnaiseksi tai välttämättömäksi pahaksi, sen täytyy päinvastoin vetää johtopäätös ehdottomasta olemassaolo-oikeudestansa. Ja ollakseen johdonmukaisen sen täytyisi poistaa ja tuhota jokainen vastaoppi häpeällisenä harhaoppina ja kerettiläisyytenä, sillä kaksinainen absoluuttinen totuus ei ole ajateltavissa. Mutta ehdollista totuuttansa varten se ei voi vaatia itselleen valtion vastavoimaa.

Tämän ankaraan ja vääjäämättömän sisäisen logiikkansa mukaisesti on lutherilainen valtiokirkko pyrkinytkin monasti toimimaan. Sitä todistavat esim. ankaran puhdasoppisuusajan menettelytavat. Mutta ajan mukana on sen käytännössä täytynyt joutua ristiriitaan oman itsensä kanssa. Se ei ole voinut enää satoihin vuosiin toteuttaa omaa tehtäväänsä, puhumattakaan siitä, että meidän aikamme monet tunne-tendensit entistä selvemmin nousevat sitä vastaan.

Tuloksettomat uskonsodat pakoittivat poliittiseen elämään omaksumaan uskonnollisen suvaitsevaisuusperiaatteen, jolloin kerettiläinen voitti itsellensä olemassaolo-oikeuden. Ja filosofia ja yleinen mielipide ovat tämän todenneet ja myöntyneet tähän realiseen kehitykseen. Mutta valtiokirkon, koska se tahtoi jäädä olemaan, täytyi alistua kompromissiin. Toiselta puolen täytyi sen hyväksyä vasta-uskonsuuntia tosin vähempiarvoisina, kuin se oma käsitys oli, mutta ei kuitenkaan ehdottomasti hyljättävinä. Toiselta puolen se koetti yhä pitää kiinni oikeuksistaan ja käyttää valtion voimakeinoja jyrkässä kilpailussa toisinajattelevia vastaan, levittääkseen yhä omaa henkistä aluettaan. Jos siedettiinkin toisinajattelevaa, ei hän kuitenkaan saanut käydä normalisesta kansalaisesta.

Mutta tämä luonnoton ja ristiriitainen suhde ei voinut jäädä huomaamatta, yhtä vähän kuin ennen se tosiasia, että uskonto ei ole sama kuin kirkko. Mitkään vanhoilliset iskusanat eivät ole auttaneet. Uskontokysymys vaatii ratkaisunsa. Ja tämä ratkaisu saattaa Rathenaun mielestä olla vain sovinto. Kaikki sovinto ja vapaamielisyys on syytteesiä, ja tähän on pyrittävä.

Kirjailija toivoo kristinuskon hengen säilyvän mutta tätä varten ei tarvitä valtiovaltaa eikä valtiokirkkoa. Jos tämä olisi tarpeellista, täytyisi vetää se johdopäätös, että kristilliset uskonmuodot olisivat kadottaneet elämänvoimansa ja uusia täytyisi syntyä.

Mutta — painostaa hän erittäin voimakkaasti — apua ja tukea on valtio velkaa jokaiselle uskonmuodolle, mikäli niiden tunnustajain lukumäärä on riittävä ja niiden oppi järjellinen. Eikä valtiollisen oikeudenmukaisuuden nimessä kuuluminen tuohon tai tähän uskontokuntaan saa tuottaa mitään esteitä kenellekään ottaa osaa julkiseen valtiolliseen elämään.

Uskonnollista kasvatusta olkoon olemassa, mutta ei uskonnollista koululaitosta eikä koululla kirkollista kontrollia. Valtion asia on opetusta valvoa maallisilla orgaaneillaan.

Yksipuolisesti määrättyjen uskonmuotojen levittäminen pakolla ei ole kypsän ja sivistyneen kansan arvon mukaista.

"Me elämme ja hengitämme vapautta kohti", sanoo kirjailija tämän teoksensa viimeisellä sivulla, mikä mitä selvimmin ja vakuuttavimmin puhuu täydellisen uskonvapauden puolesta ja tekee sen vakaassa uskonnollisessa myönteisessä eikä -kielteisessä mielessä. — P—s.